

I2U2 संमेलन (I2U2 Summit 2022)

- I2U2 हा भारत, इस्रायल, संयुक्त अरब अमिराती आणि अमेरिका या चार देशांनी स्थापन केलेला नवीन गट आहे. त्याला इंटरनॅशनल फोरम फॉर इकॉनॉमिक कोऑपरेशन असे नाव देण्यात आले. मध्य पूर्व आणि आशियामध्ये आर्थिक आणि राजकीय सहकार्याचा विस्तार करण्यावर भर देण्यात आला आहे, ज्यामध्ये व्यापार, हवामान बदलाचा सामना करणे, ऊर्जा सहकार्य आणि इतर महत्त्वपूर्ण सामायिक हितसंबंधांवर समन्वय यांचा समावेश आहे. या चार देशांच्या चौकटीमुळे पायाभूत सुविधा, तंत्रज्ञान आणि सागरी सुरक्षा अशा विविध क्षेत्रांमध्ये पाठिंबा आणि सहकार्याला चालना मिळेल.

- भारत, इस्रायल, संयुक्त अरब अमिराती आणि अमेरिका (I2U2) यांचा नवा गट २ अब्ज डॉलर्सच्या अन्न सुरक्षा उपक्रमाचे अनावरण करणार आहे, ज्यामध्ये गुरुवारी (14 जुलै 2022) पहिल्या व्हर्चुअल शिखर परिषदेत संयुक्त अरब अमिरातीच्या निधीतून भारतात कृषी उद्याने उभारण्याचा विचार करण्यात आला आहे.
- I2U2 च्या पहिल्या व्हर्चुअल शिखर परिषदेत युक्रेनमधील संघर्षामुळे उद्भवलेल्या जागतिक अन्न आणि ऊर्जा संकटावर मोठ्या प्रमाणात लक्ष केंद्रित केले जाईल.

I2U2 ची पार्श्वभूमी (Background of I2U2)

- सप्टेंबर 2020 मध्ये, इस्रायल, युएई आणि बहरीन यांनी अमेरिकेने मध्यस्थी केलेल्या अब्राहम करारावर स्वाक्षऱ्या केल्या ज्यामुळे त्यानंतर इस्रायल आणि अनेक अरब आखाती देशांमधील संबंध सामान्य झाले आहेत.

- अब्राहम करारानंतर ऑक्टोबर 2021 मध्ये सागरी सुरक्षा, पायाभूत सुविधा आणि वाहतुकीशी संबंधित मुद्द्यांचा सामना करण्यासाठी आय 2 यू 2 ची स्थापना करण्यात आली होती.

- या चारही राष्ट्रांच्या क्षमता, ज्ञान आणि अनुभवाच्या अद्वितीय श्रेणीचा उपयोग करणे हा यामागचा उद्देश होता, ज्यामुळे शेवटी I2U2 ची निर्मिती होते.

I2U2 चे सहकार्याचे प्रमुख क्षेत्र (Areas of Cooperation of I2U2)

सुरक्षा

- यामुळे या नवीन गटांच्या चौकटीत राहून चार देशांमधील सुरक्षा सहकार्याचा शोध घेण्यास देशांना मदत होईल.
- इस्रायल, अमेरिका आणि युएईबरोबर भारताचे आधीच मजबूत द्विपक्षीय सुरक्षा सहकार्य आहे.

तंत्रज्ञान

- यातील प्रत्येक देश हे तंत्रज्ञानाचे केंद्र आहे या प्रत्येक देशात जैवतंत्रज्ञान देखील प्रमुख आहे.
- इस्रायलला आधीपासूनच स्टार्टअप नेशन म्हटले जाते. भारत स्वतःची एक विस्तृत स्टार्टअप इकोसिस्टम देखील विकसित करित आहे.
- संयुक्त अरब अमिरातीने हे देखील मान्य केले आहे की जागतिक अर्थव्यवस्थेचे भविष्य केवळ हायड्रोजन, तेल आणि वायूभोवती बांधले जाणार नाही. त्यासाठी तंत्रज्ञान क्षेत्रातही काम करण्याची गरज आहे.
- यावर्षी मे महिन्यात एक प्रकल्प सुरू करण्यात आला होता, ज्यामध्ये इकोपिया ही इस्रायली कंपनी युएईमधील एका प्रकल्पासाठी असलेल्या रोबोटिक सोलर क्लीनिंग तंत्रज्ञानाची निर्मिती भारतात करणार होती.

अन्न सुरक्षा

- अन्न सुरक्षा आणि सुरक्षिततेचे परिणाम हाताळण्यासाठी आणि कमी करण्यासाठी या चार देशांचे संयुक्त प्रयत्न महत्त्वपूर्ण ठरतात.
- 'द स्टेट ऑफ फूड सिक्युरिटी अँड न्यूट्रिशन इन द वर्ल्ड'च्या २०२० च्या अहवालानुसार भारताच्या एकूण लोकसंख्येपैकी सुमारे १४ टक्के लोकसंख्या कुपोषित आहे.

व्यापार

- I2U2 चार देशांमधील व्यापार आणि वाणिज्य प्रणालीचे पुनरुज्जीवन आणि पुनरुज्जीवन करू शकते.
- अमेरिकेनंतर यूएई हे भारतातील दुसऱ्या क्रमांकाचे निर्यात गंतव्य स्थान आहे.

कनेक्टिव्हिटी

- I2U2 सह भारताच्या प्रकल्पाला संयुक्त अरब अमिराती आणि सौदी अरेबियासह भारताच्या प्रकल्पाला चालना देईल, जो भारत ते अरबी द्वीपकल्प ओलांडून अरबी आखातापासून ते इस्रायल, जॉर्डन आणि तेथून युरोपियन युनियनपर्यंत जातो.
- जर हा कॉरिडोर पूर्ण झाला तर भारत कंटेनर हलविण्याच्या खर्चात लक्षणीय कपात करू शकेल (उदाहरणार्थ मुंबईहून ग्रीसला 40% पेक्षा जास्त).

भारतासाठी I2U2 चे महत्त्व (Significance of I2U2 for India)

भारताची पश्चिम-आशियाई धोरणे

- आतापर्यंत भारताच्या पश्चिम आशियाई धोरणांनी आपले द्विपक्षीय संबंध एकमेकांपासून वेगळे ठेवण्याचा आग्रह धरला होता.
- युएई आणि इस्रायलबरोबरचे ते संबंध एकत्र आणण्यासाठी आणि त्यांचे विलीनीकरण करण्याची ही पहिली पायरी आहे.

अब्राहाम कराराचा फायदा

- युएई आणि इतर अरब देशांशी संबंध धोक्यात न घालता इस्रायलशी संबंध दृढ करण्यासाठी अब्राहाम कराराचा फायदा भारताला मिळेल.

मार्केट चा लाभ

- भारत ही एक मोठी ग्राहक बाजारपेठ आहे. हे उच्च-तंत्रज्ञान आणि अत्यंत मागणी असलेल्या वस्तूंचे अग्रगण्य उत्पादक आहे जे पश्चिम आशियातील गुंतवणूकदारांना आकर्षित करेल.

भू-राजकीय उपस्थितीवर जोर देणे:

- I2U2 मुळे विशेषतः पश्चिम आशियात भारताच्या भूराजकीय उपस्थितीला चालना मिळेल आणि भारत धोरणात्मक आणि आर्थिकदृष्ट्या स्वतःला जागतिक खेळाडू म्हणून स्थापित करेल.

भारतीय डायस्पोरा आणि रेमिटन्सेस

- पश्चिम आशियात सुमारे ८ ते ९० लाख, एकट्या संयुक्त अरब अमिरातीत २५ लाख भारतीय आहेत. ते भारताचे सदिच्छादूत आहेत.
- पश्चिम आशियातील भारतीय समुदायांचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर, आवक रेमिटन्सेसच्या माध्यमातून लक्षणीय परिणाम होतो. आय २ यू २ च्या माध्यमातून पश्चिम आशियाई देशांशी पुढील सहकार्य केल्यास आवक रेमिटन्सेस वाढेल.
- आंतरराष्ट्रीय स्थलांतराबाबत संयुक्त राष्ट्रांच्या अहवालानुसार, २०१७ मध्ये आखाती देशातून भारतात आवक रक्कम ३८ अब्ज अमेरिकन डॉलर इतकी होती.

I2U2 शी संबंधित आव्हाने (Challenges Associated with I2U2)

इस्रायलपुढील आव्हाने

- जोपर्यंत अरब-इस्रायली समस्येच्या शांततेच्या आणि निराकरणाच्या शोधाचा प्रश्न आहे, तर अब्राहाम करार हे एक मोठे यश आहे.
- मात्र, इस्रायलशी मैत्रीपूर्ण द्विपक्षीय संबंध राखण्यास या भागातील इतर राज्ये अद्यापही नाखूष आहेत.
- तसेच तळागाळातील पातळीवर इस्रायल-पॅलेस्टाइन संघर्ष हा अजूनही चिंतेचा विषय आहे.

अरब जगतातील अंतर्गत संघर्ष

- इराण-सौदी : इराण आणि सौदी अरेबिया यांच्यातील शिया-सुन्नी संघर्षही सुरू असून इराक, सीरिया, लेबनॉन आणि येमेन या देशांतूनही हा संघर्ष सुरू आहे.

देशांचे विभाजन होण्याची शक्यता

- अरब जगतातील अंतर्गत संघर्षामुळे इराणसारख्या भारताच्या महत्त्वपूर्ण भागीदारांना पूर्वापारपासून दुसर् या गटात विभाजित केले जाण्याची शक्यता आहे.
- विकसनशील परिस्थितीमुळे चीन, पाकिस्तान, रशिया, इराण आणि तुर्कस्तान असे दोन गट तयार होऊ शकतात, तर भारत, इस्रायल, अमेरिका आणि संयुक्त अरब अमिराती दुसर् या बाजूला असण्याची शक्यता आहे.

मध्यपूर्वेतील चीनची विस्ताराची भूमिका

या प्रदेशात आपल्या पदचिन्हांचा विस्तार करणार् या चीनच्या अस्तित्वाकडेही भारताने पाहिले पाहिजे.

1. इस्रायल: इस्रायलच्या हैफा बंदराचा चीनने विस्तार केला आहे, हैफामध्ये दीड अब्ज डॉलरहून अधिक गुंतवणूक चीनने केली आहे. भूमध्य सागरात इस्रायलकडे असलेले एकमेव बंदर असलेले अशदोड बंदरही चीन बांधत आहे.
2. यूएई: यूएई हा पहिल्या देशांपैकी एक होता ज्याला त्याच्या ५ जी प्रकल्पासाठी हुवावेची (चिनी एमएनसी) मदत मिळाली.

पुढील मार्ग (Way Forward)

संधीचा फायदा घेणे

- I2U2 हा संबंधित सर्व देशांसाठी जिंकू प्रस्ताव आहे. पश्चिम आशियाबरोबरच्या सहकार्याच्या बाबतीत भारताने अधिक सक्रिय भूमिका बजावणे आवश्यक आहे.
- भूसुरुंगांनी परिपूर्ण असलेल्या या क्षेत्रात भारताने अत्यंत सावधगिरीने मार्गक्रमण केले पाहिजे, कारण भारताचे मूलभूत हितसंबंध : ऊर्जा सुरक्षा, अन्न सुरक्षा, कामगार, व्यापार, गुंतवणूक आणि सागरी सुरक्षा हे या प्रदेशात आहेत.

पश्चिम आशियातील इतर भागीदारांना दिलासा देणे

- विशेषतः दोन देशांना आश्वस्त करण्याची गरज आहे की ही नवीन व्यवस्था त्यांना उद्देशून नाही: इराण आणि इजिप्त.
- भारताच्या दृष्टीने इराण हा अफगाणिस्तानच्या सध्याच्या संदर्भात महत्त्वाचा आहे. भारताने या प्रदेशातील मुत्सद्दी आणि धोरणात्मक अशा दोन्ही प्रकारच्या आव्हानांना सामोरे जाणे आवश्यक आहे.
- इजिप्तचे या आघाडीतील चारही देशांशी मैत्रीपूर्ण संबंध आहेत, पण त्याचा आर्थिक किंवा राजकीयदृष्ट्या परिणाम होणार नाही, याची खात्री दिली पाहिजे.

चार देशांमध्ये परस्पर सहकार्य

- पश्चिम आशियाई प्रदेशातील गुंतागुंतींना सामोरे जाण्याची आव्हाने आहेत.
- परस्परांशी मैत्रीपूर्ण संबंध ठेवण्यासाठी प्रतिस्पर्धी देशांचा राजनैतिक आणि सामरिकदृष्ट्या समतोल साधणे हे चार देशांमधील परस्पर सहकार्यातून करता येईल.